

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2007 GEGUŽĖS 12 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 93 (18)

MOTINA

Gėrį, patyrę iš mūsų motinų, liudija poetai...liudijame ir mes...

Vaikas motinos glėbyje

Motina po savo širdimi pajunta gyvybę, spurdančią, ir ima kūdikį branginti, kad paaugotų už jį net savo gyvybę... ir tai pranoksta bet kokio Everesto viršūnės užkopimą, bet kokio rato išradimą, atradimą naujų kraštų, nors nuostabių, bet neįsivaizduojamų ir tokių jausmų neišsiskaidančių planetų. Tuo branginimu pasireiškia motinos genialumas, jos ištikimybė, jos trauka, kurią patiria į pasaulį atėjus naujas žmogus. Ir tai jį nebeatitraukiamai patraukia. Ta motinos trauka tampa pagrindu jausmų ryšio, išliekančio visą gyvenimą.

Poetai apie motiną

Peržiūrėjus kone kiekvieno poeto kūrinį rinkinį, dažnai užtinkame jautriai motinas mininčias eiles (žr. keletas jų šio šeštadienio *Kultūros* 2 psl.) Taip, tai suprantama: savo motinų akivaizdoje mes visi, poetai ir nepoetai, esame savo motinų vaikai: sūnūs ir dukros. Sugretinda-



Jono Kuprio nuotrauka

Šio šeštadienio *Kultūros* turinys

- 1 psl. Kęstutis A. Trimakas. Gėrį, patyrę iš mūsų motinų.
- 2 psl. Justinas Marcinkevičius, Vytautas Bložė, Julija Švabaitė-Gylienė, Edita Nazaraitė, Nerima Narutė. Motinos rankos, kaip baltai žydinti kriaušė. Eilėraščiai.
- 3 psl. Aldona Žemaitytė ir Jonas Kairys-Kairevičius. Dieviškoji byla ir žmogiškoji byla.
- 4 psl. Lidija Šimkutė. 2005-2006 m. poezijos kelias. Singapūras, Viena, Lincas, prie Zelvos ežero.
- 6 psl. Algimantas Žemaitaitis. Šaktarpio metas Vilniuje. Apie rašytoją Astridą Petraitytę ir jos romaną.
- 8 psl. Romualdas Kriaučiūnas. Anglų kolonija Jamestown, įkurta 1607 m. gegužės mėn. 13 d.

mas motiną ir gimtinę žemę, sūnus Justinas (Marcinkevičius) lyriškai linki savo motinai užtarnauto poilsio. Kitas sūnus Vytautas (Bložė) prisipažįsta mamytei, kad, nutrukus ryšiui su ja, jam skaudžiai „gelia širdį“. Dukra Julija (Švabaitė-Gylienė) mūsų visų vardu pripažįsta mamulei, kad ją užmiršom, bet dabar, susigėdę, ją atjaučiame. Dukra Edita (Nazaraitė) vis žvelgia į savo motinos rankas: gražias, dosnias, švelnias, mylinčias... ir moko iš jų. Tremties taigoje mirusiai motinai dukra Nerima (Narutė) kalba apie patiriamą skausmą, glaudžiant prie krūtinės savo pačios kūdikį.

Poetai kalba apie savo motinos artumo ilgesį, apie skausmą jos netekus. Jie kalba už mus... ir net mūsų vardu. Jie išreiškia mūsų jausmus... Tiek daug pasigėrėjimo jomis, kurį ir mes junta-me...

Grėsmė motinai ir vaikui

Bet šiais laikais visko pasitaiko. Ir visokių žmonių... su diametraliai priešingom idėjom. Žavimės ir pritariame poetams, branginantiesiems motinas. Bet pasigirsta ir kitokių balsų. Štai viena Lietuvos seimo narė pakėlė balsą, kad Lietuvoje yra

per daug „mistikos“ apie motinystę. Pavartotas žodis – tai rodyklė, iš kur tas nepasitenkinimas. Amerikietė Betty Frieden parašė populiarią knygą *The Feminine Mystique*... apie femininę, moterišką „mistiką“: būtent, nėra ko žavėtis moters – motinos dalia... moterys turėtų siekti ko kito, pavyzdžiui, darbo, karjeros, o ne motinystės... (Frieden vėliau vėl ėmė vertinti tradicinę motinystę, bet niekas apie tai nenori girdėti). Jau XX amžiaus viduryje Simon de Beauvoir skelbė, kad moterys yra vyrų pavergtos kaip tik tuo, kad turi gimdyti, auginti vaikus, kai tuo tarpu jie – privilegijuoti – daro tai, kas jiems patinka. Tad moterys – motinos turi būti išlaisvintos iš tos vergovės, net jei jos pačios norėtų savo vaikus auginti; jos turi būti priverstos atiduoti vaikus į vaikų namus, daryti, ką „privilegijuoti“ vyrai daro. Jos pasekėja Elizabeth Badinter ją pavadino didžiausia „moterų išlaisvintoja“, kuriai moterys turi būti nepaprastai dėkingos. Lietuvoje buvo ir tebėra rodomas dėmesys tiek Simon de Beauvoir, tiek Badinter idėjoms, išspausdintoms jų knygose. Nežinia,

Nukelta į 2 psl.

MOTINA

Atkelta iš 1 psl.

vendinti jų idėjas. Tačiau bendrai visuomenėje, taip pat valdžioje mažai kreipiama dėmesio į šeimas, vaikus ir motinas. Pavyzdžiui, Vytautas V. Landsbergis rašo: „Šeimos institucija nepriklausomoje (t.y. dabartinėje – K.T.) Lietuvoje yra gan sėkmingai naikinama, gal net sėkmingiau už net sovietmečiu 'neišardomą' pilietinę ir nacionalinę savimonę" (*Draugas*, 2007. 05. 03). Apie negero-

ves Lietuvoje šeimos atžvilgiu užsimeina ir tame pačiame puslapyje išspausdintas Lietuvos vyskupų laiškas, skirtas Gyvybės dienai.

Gyvybės dovana per motiną

Jokiu būdu nepasisakome prieš šimtmečius užtrukusį ir dar dabar tebesitęsiantį sąjūdį užtikrinti moterims su vyrais lygias teises darbo, uždarbio, balsavimo ir visais kitais teisėtais atžvilgiais, o tik prieš idėjas ir pastangas, nukreiptas prieš prigimtinių moters polinkį į motinystę.

Priešingai: kaip tik pasisakome už šias visas moters teises. Ir tuo pačiu, ir dar stipriau pabrėžiame moterų teisę būti motinomis – kaip tik dėl

to, kad tai yra gėris joms pačioms, jų vaikams, visuomenei, tautai ir visai žmonijai. Tą gėrį, patyrę iš mūsų motinų, liudijame mes. Tą gėrį savo eilėmis ir dainomis apdainuoja dainiai ir poetai, motinų sūnūs ir dukros.

Užtikrinti tą gėrį, kad jį patirtų ir ateities vaikai Lietuvoje, visai neseniai, sekmadienį, balandžio 29 d. išėjo į Vilniaus ir Kauno gatves šeimos, vyrai ir moterys, motinos ir tėvai su vaikais net vežimėliuose. Už jų ir su jais buvo bendruomenė, kuri giliai supranta, suvokia ir puoselėja gyvybės, kurią dovanoja Gyvybės Versmė per motinas ir tėvus šeimose, vėrtės pojūtį.

Kęstutis A. Trimakas

Mamos rankos, kaip balta žydinti kriaušė

Lopšinė gimtinei ir motinai

JUSTINAS MARCINKEVIČIUS

Laukai gražiai sugulę,
miškai žaliai sužėlę,
baltoji mano gulbė,
juodų arimų gėlė!

Kiek rovē – neišrovė.
Kiek skynė – nenuskynė.
Todėl, kad tu – šventovė.
Todėl, kad tu – tėvynė.

Vienų namie mylėta,
kitų svetur vadinta –
mamos skara gėlėta,
muziejų pakabinta.

Atrodo, kad lig šiolei
per lietu, vėją, sniegą
visi mes, tartum broliai,
po ta skara užmiegam.

Užmik ir tu, motule,
juodų arimų gėlė!
Vaikai gražiai sugulę.
Rugiai gražiai sužėlę.

Daina apie mamulę

JULIJA ŠVABAITĖ-GYLIENĖ

Mamule tu mūsų,
nešdama vandenį duonai,
bėgi paskui savo rankas
mane paglostyti . . .

Mamule tu mūsų,
kad žinotum teisybę,
— buvom tave užmiršę,
buvom tave nuskriaudę . . .

Mamule tu mūsų,
po Gižų kryžiumi
kryžkelė tarp žolynų –
tai tavo kelias . . .

Mamule tu mūsų,
semdama saujom vandenį,
žegnojai ne savo duoną,
barstei ne savo druską . . .

Šnekėjai su balandžiais
ir su kiemo svirtimi,
mamule tu mūsų,
tokia tavo širdis . . .

Ir brėkstant, ir sutemus
kiemo žolėj varputys, —
kiek varputy adatėlių,
tiek tavo rūpestėlių . . .



Mamyt mamyt, man gelia širdį

VYTAUTAS P. BLOŽĖ

Mamyt mamyt, man gelia širdį,
Kad negaliu padėt tau vargo dienomis,
Kad niekas žemėje mano raudų negirdi,
Kad Dievas netiki bedievio maldomis,
Kad be tavęs, mamyt, prabėgo man jaunystė,
Kad be manęs ir tu iš vargo pasenai,
Kad gal tavęs daugiau man nebeteks išsvysti,
Kad gal mes išskirti šioj žemėj amžinai?..

Mano mamos rankos

EDITA NAZARAITĖ

Gražios mano mamos rankos:
Kaip balta žydinti kriaušė,
Kaip liūdintis mėnulis,
Kaip vidurdienio šviesa,
Praplėšus debesuotą dangų.

Dosnios mano mamos rankos:
Lyg rudens vaisių tvanas,
Lyg nuo pilnumo žerintis
Rugių laukas,
Lyg niekada nepavargstantis lietus
Perdžiuvusiai dirvai.

Švelnios mano mamos rankos:
Neprilygs garsiausi pasaulio šilkai,
Neprilygs žaliausia pievų žolė,
Plevenantys pienės pūakai.

Mylinčios mano mamos rankos:
Vaikystę mano išglamonėjo,
Jaunystę per pečius apkabinus lydėjo,
Dabar rašo meile išbučiuotus laiškus.
Vėjas renka mano ašaras,
O aš mokausi
Iš savo mamos rankų.

Ištremtai motinai

NERIMA NARUTĖ

Tarp svetimų užaugau be tavęs, mamyt.
O mano ilgesys toks buvo didelis.
Kasryt vis žiūrėdavau langan į kelio tolumą.
Vis laukiau, gal pareisi?

Atsimenu, kai paskutinį kartą man sakei:
„Dukrele, čia pabūk ir lauk, sugrįšiu, nebijok“.

Užaugau be tavęs, brangioji mama,
Be kraičio, be paglostymų tavų.
Kiek aš pasaulyje mačiau mergaičių,
Kurios nebemylėjo motinų savų.

O metai bėgo, metaiėjo. . .
Kur kapas taigoje, kur jis?
Jo niekas gėlėmis neapsodino-neravėjo,
Tik ašarų malda užtemdo vis akis.

Glaudžiau aš prie krūtinės kūdikį,
Esu pati aš motina šiandieną,
Savo skausmu galiu paliudyti
Birželį raudantį kiekvieną. . .

Dieviškoji byla ir žmogiškoji byla

Vieno pamokslo prisiminimų pėdsakais

Mano rankose Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios laikraščio *Lietuvos evangelikų kelias* naujausias numeris (2007 m. vasaris – kovas). Akys užkliūva už redaktoriaus kun. Kęstučio Puloko vedamojo, kuriame skaudžiu akordu ataidi ir krikščioniškos spaudos reikalai, jos santykis su skaitytojais. Redaktorius primena, kad Katalikų bažnyčios Kauno arkivyskupijos duomenimis, vienas katalikas savo bažnyčiai per metus paaukvoja 5,5 lito. „Nors nėra tikslios informacijos, kiek pinigų tikintysis vidutiniškai skiria bažnyčiai ar bendro pobūdžio krikščioniškai spaudai, akivaizdu, kad tokių leidinių tiražai yra labai nedideli – taigi didžioji visuomenės dalis, įskaitant tikinčiuosius, informacijos semiasi iš pasaulietinės žiniasklaidos, kartu 'pasisemdama' ir atitinkamų šios propaguojamų vertybinių nuostatų". Kun. K. Pulokas daro išvadą: „Būtinės rimtos investicijos, pirmiausia – į kokybę".

Tame pačiame šio laikraščio numeryje žinomas Lietuvos advokatas Jonas Kairevičius, Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios konsistorijos narys,

nuo 1990 metų pirmininkavęs Evangelikų liuteronų bažnyčios sinodams, paskelbia, anot jo, žiupsnelį prisiminimų apie vyskupą Joną Viktorą Kalvaną vyresnįjį. Tie prisiminimai, pavadinti „Vienas pamokslas", sukelia įvairių pamąstymų, pradedant mintimis apie tai, kokią didžiulę įtaką daro autoritetas jaunam žmogui, kaip bręstančiai asmenybei. Jonas Viktoras Kalvanas nuo 1942 m. buvo evangelikų liuteronų bažnyčios kunigas Tauragėje, vėliau, iki mirties, dar ir Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupas.

Autoriteto galia jaunimui yra (bent buvo) milžiniška. Apie autoritetų stygių šiandien su rūpesčiu svarsto Lietuvos kultūrologai kultūrinėje spaudoje. Manau, kad ir *Draugas* gali įsitraukti į diskusiją apie autoritetus religijoje, literatūroje, mene, apskritai kultūroje. Bet tai yra viena nedidelio J. Kairevičiaus prisiminimų teksto pusė. Antroji – filosofinė – teisinė – etinė: amžinoji teisingumo problema. Bet tegul kalba pats Jonas Kairevičius.

Aldona Žemaitytė

Vienas pamokslas

JONAS KAIRYS-KAIREVIČIUS

Tai, apie ką noriu papasakoti, įvyko beveik prieš keturiasdešimt penkerius metus. Jau buvau teisės studentas. Anuo metu ateiti į Bažnyčią reiškė rizikuoti. Rizikuoti savo ateitimi. Girgždančiais laiptais palypėjau į balkoną. Sustojau beveik ties altoriumi. Alyvų kalne besimeldžiančio Kristaus artumas jaudino. Šita sieninė tapyba, kaip ir Leonardo da Vinčio „Paskutinės vakarienės" kopija, esantys altoriuje, įstrigo širdin nuo vaikystės. Sklido skiemenimis tariamų žodžių giesmė. Esu savo Bažnyčioje. Kiekvienas žmogus turi savo Bažnyčią. Ir bolševikai?.. Jie garbino stabus: leninus, stalinus ir dar kitokius. Bet gal nelabai jais tikėjo, kad taip lengvai jų atsisakė, o dabar net tyčiojasi iš jų. Jie turėjo vieną stabą – valdžią. Dėl jos jie viską galėjo paminti. Net žmogaus gyvybę, siekiant valdžios, buvo bevertė. Taigi... Jie atsisakė stabų, bet neatsisakė pagrindinio stabo – valdžios. Dabar jų stabas – pinigai. O pinigai yra valdžia. Taigi, nieko naujo šiame pasaulyje. Valdo beveik tie patys.

O tada prasidėjo pamaldos. Giedojome. Giedojimas labai atpalaiduoja jausmus, priartina prie maldos, įlieja į bendruomenę. Aš neturėjau giesmyno. Kaimynas pakreipė savąjį giesmyną taip, kad galėčiau skaityti tekstą. Niekas manęs neklausė, ar turiu balsą, ar skaidri klausa. Giedojau! Giedojau su visais giedančiais. Čia buvau savas tarp savų.

O kur mano mamikė? Mamikė apačioje. Ji prisėdo prie gimnazių. Po pamaldų jos pasikalbės apie vaikus, vaikaičius, sveikatą ir daržus.

Įėjo kunigas Jonas Viktoras Kalvanas vyresnysis. Visi atsistojo. Meldžiasi. Aš stebiu savo kunigą. Jis susikaupęs ir orus. Jo akys kupinos dvasinės gelmės. Kartais jis, tardamas Evangelijos žodį, pakelia galvą ir tankiai sumirksi. Tas mirksėjimas patvirtina sakomo ar skaitomo teksto išgyvenimą. Kunigo rūbas ilgas, iki žemės. Iš po jo matomi tvirti odos bateliai, visada iki blizgesio nuvalyti. Kai jis kalba, svyruoja visa pėda iš tiesios stovėsenos į priekį. Man, o gal ir visiems parapijiečiams, svarbu, kaip atrodo mūsų kunigas. Man jis labai inteligentiškas. Kiekvienas jo judesys santūriai papildo žodį. Kunigas ne tik skelbia Žodį, bet jį išgyvena.

Pamokslui kunigas nekopė į sakyklą, kuri bažnyčios architekto sumanyta įtaisyti aukštai virš altoriaus, o pasiliko apačioje. Jis stovėjo altoriaus fone. Jis susiliejo su elektros lempučių ir žvakių ramia šviesa.

– Jėzaus teismas, – sako kunigas. Jis pakelia galvą, ir atrodo, kad mato mane. Jis kalba man.

– Daugelį metų jaunas vyras, vardu Jėzus, keliavo po Judėją ir Galilėją, skelbdamas Dievo karalystės atėjimą ir darydamas stebuklus. Aukščiausiasis vyriausiųjų kunigų ir seniūnų teismas nusprendė suimti ir teisti Jėzų.

Kunigas pakelia galvą ir vėl man atrodo, kad jis mato mane ir sako būtent man. Gal šitaip galvojo kiekvienas, kuris klausėsi šito pamokslo?..

– Tai buvo byla, viena pirmųjų bylų, kurią pri-

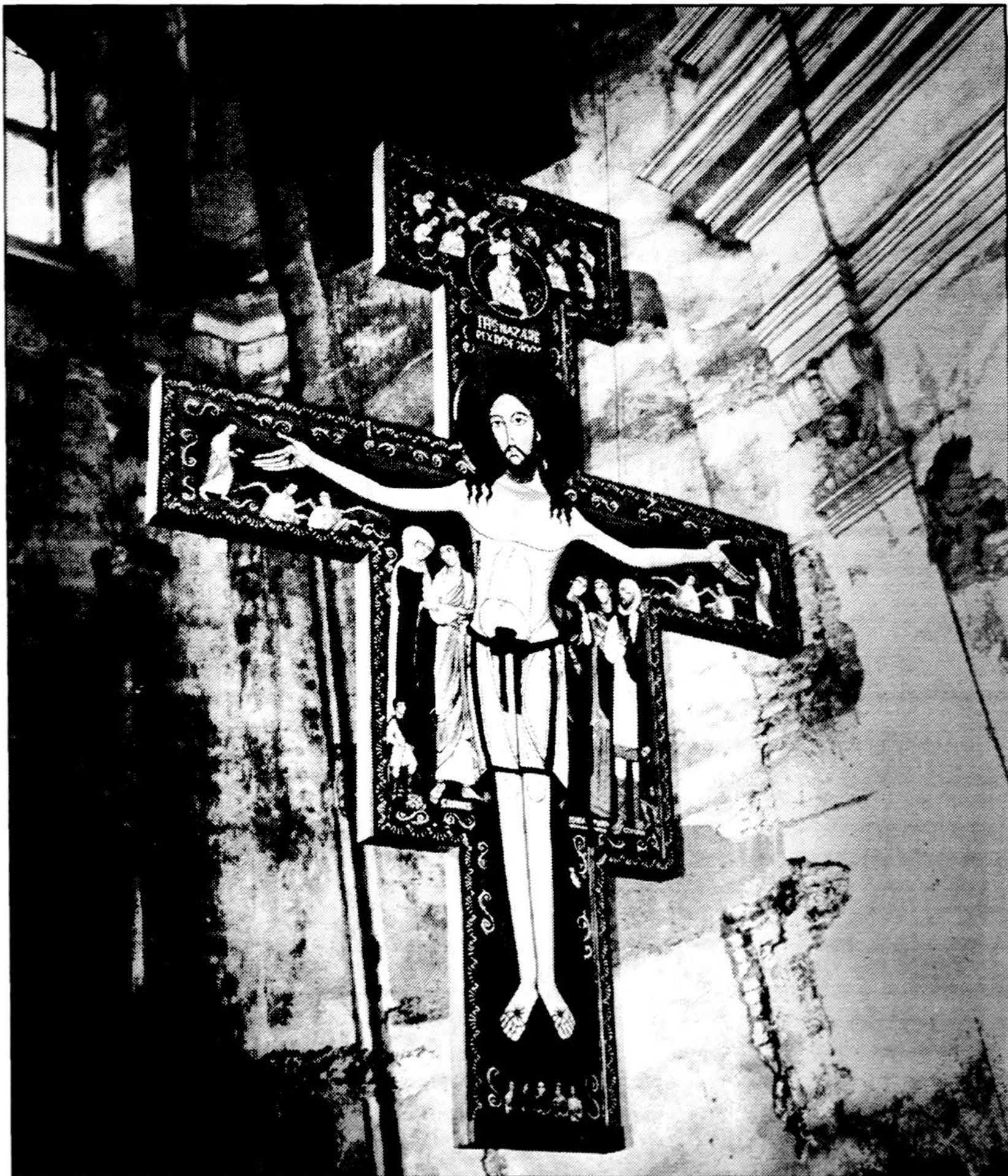
simena žmonijos istorija.

Dalyvavę vyriausieji kunigai ir seniūnai tarė: „Jis nusipelnė mirties".

Romos valdytojas Judėjoje Pilotas pasakė žmonių miniai, kad jis nerado jokio pagrindo teisti Jėzų pagal Romos įstatymus. Tačiau tam atkakliai pasipriešino vyriausieji kunigai. Jie sakė, kad Kristus mokydamas kursto žmones visoje Judėjoje ir Galilėjoje.

Pilotas sakė: „Iš tiesų jis nepadarė nieko, dėl ko būtų nusipelnęs mirti. Todėl įsakau nuplakti jį ir paleisti".

Nukelta į 7 psl.



Vilnius, 2006 m.

Jono Kuprio nuotrauka

2005–2006 METŲ POEZIJOS KELIAS

LIDIJA ŠIMKUTĖ

2005 metų pradžioje teko skaityti poeziją Singapuro meno bei Barosa vynu festivaliuose. Pakeliui į Lietuvos poezijos pavasarį 2005 metų gegužės mėnesį teko skaityti Vienoje ir Lince. Tai malonus sutapimas, nes Linco ir Vilniaus miestai yra išrinkti 2009 metų Europos kultūros sostinėmis.



Iš dešinės: Lidija Šimkutė Fringe festivalyje, Singapūre, 2005 m.

Singapūro Fringe festivalyje

Būdama Singapūre, aplankiau įdomius Azijos kultūros muziejus, nuėjau į žinomo Kolumbijos dailininko Fernando Botero parodą. Nors Botero beveik visą gyvenimą, t. y. 47 metus, gyveno išeivijoje Niujorke ir Paryžiuje, tačiau kūrė savo gimtinės tematiką, pavaizduodamas tipiškus charakterius. Gėrėjau jo meno parodą ir skulptūromis parke. Išvydau įdomų Evoliucijos sodą Singapūro botanikos sode. Šis unikalus 1,5 hektarų apimantis sodas vaizdžiai parodo, kaip augalai mums teikia gyvybę. Žmonės atsirado prieš 100,000 metų, o augalai — prieš 3,5 milijono metų.

2005 m. Singapuro Fringe festivalio parinkta tema: „Menas ir karas“. Jame dalyvavo vietiniai ir kitų kraštų menininkai — iš JAV, Prancūzijos, Anglijos, Naujos Zelandijos, Izraelio, Korėjos, Kinijos bei Indijos.

Teatrai, filmai, šokiai, meno instaliacijos, pasirodymai, diskusijos ir forumai suteikė progą įvairioms meno išraiškoms savitai pasireikšti ir nuskaidyti karų neišvengiamybę istorijoje, atskleisti jų paliktą žalą. Šiame amžiuje mus persekioja karai, terorizmas, smurtas ir priespaudai. Visi žinome,



kad karuose žmogaus gyvybė tampa bereikšmė. Meninės išraiškos priemonėmis buvo suteikta progą apmąstyti šį nesibaigiantį žmonijos reiškinį.

Buvau pakviesta skaityti poeziją ir dalyvauti diskusijose Fringe Speak vasario 26 d. The Arts House Living Room puošniose patalpose. Savo pranešimu supažindinau publiką su Lietuvos istorija ir lietuvių atsparumu pokarinėms okupacijoms. Pranešime kalbėjau ir apie savo asmeninį likimą po II pasaulinio karo. Diskusijose dalyvavo poetai ir rašytojai iš įvairių kraštų, kurie tuo metu gyveno Singapūre. Kviesti dalyviai pateikė skirtingas karo versijas istorijos kontekste. Po to vyko diskusijos ir poezijos skaitymai.

Eilėraščius skaičiau lietuvių ir anglų kalbomis. Sulaukiau daug komentarų apie imponuojantį lietuvių kalbos skambesį. Daugelis klausytojų, pirmą kartą išgirdę lietuvių kalbą, džiaugėsi gavę progą susipažinti su Lietuvos tauta. Džiaugiausi ir aš turėdama progą skleisti Lietuvos vardą ir šios šalies istoriją.

Vienos mieste

Viena — vienas žymiausių Europos mokslo ir kultūros centrų. Šią buvusios Austrijos-Vengrijos imperijos sostinę puošia puikūs ir didingi renesanso, gotikos, klasikinio ir baroko stiliaus rūmai, bažnyčios bei kiti įdomūs pastatai, unikaliai ir jaukios kavinės, parkai bei gražios apylinkės. Miesto centre stovi Šv. Stepono gotikinė katedra su 137 m. aukščio bokštu. Jau XVIII a. pabaigoje Viena tapo pirmaujančiu Europos muzikos ir teatro miestu. Čia gyveno ir kūrė žymiausi kompozitoriai — Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Strauss, Brahms, Mahler, Scholnberg ir kiti.

Mozart ir Strauss auksu išlietus statulos pritraukia daugybę turistų, kurie fotografuojasi šalia jų. Kai išvydau šią „maniją“, pagalvodavau, kažin ar šių kompozitorių dvasios nenuvargsta nuo tų plūstančių žmonių?

Viena garsi ir pasaulinio masto dailininkais kaip Gustav Klimt, Oskar Kokoschka, Egon Schiele, Kubin, Hundertwasser ir kiti.

Spalvingas Hundertwasser pastatas yra greta Lietuvos ambasados. Netoli lietuvių ambasados yra ir Kunsthaus Wien, buvęs Thonet pastatas, bet neseniai paverstas į muziejų, kuriame ruošiamos svarbios tarptautinės parodos bei nuolatinė Hundertwasser darbų ekspozicija. Teko išvysti iki šiol man nežinomo Mathias Waske tapybos parodą. Šio dailininko drobės pašaipiai su ironija perteikia nesibaigiančius mūsų visuomenės prieštaravimus. Leopoldo muziejuje stebėjau savo metu skandalą sukėlusius Klimto, Schiele ir Kokoschkos kūrinius. Buvau paveikta jų meistriškumo ir gilios žmogiškų išgyvenimų nuojautos.

Kunstforume džiaugiausi pamačiusi Rene Magritte rinktinę parodą „Sapnų raktas“. Sienas puošė 70 darbų, kurie buvo surinkti iš įvairių pasaulio muziejų. Jo neužmirštini kūriniai pajėgia paprastą įvaizdį paversti tarsi rakto posūkiu į paslaptinę ir netikėtą reiškinį. Šio dailininko darbai akivaizdžiai skiriasi nuo anksčiau minėtų dailininkų kūrinių. Šaltai, lyg nutolusiai, tarsi atsisakydamas asmeniškų impulsų, Magritte pateikia savitai veikiančius darbus, kurie neužmirštami dėl savo originalumo ir estetikos.

Šiame mieste nuolat vyksta pasaulinio garso meno parodos, operos, koncertai bei rečitaliai. Nelengva suspėti į visus renginius dėl laiko stokos, nors teko nueiti į puikią „Cosi fan Tutti“ operą, kelis rečitalius bei kitus renginius. Būtent Vienoje išgarsėjo emigrantai rašytojai tokie kaip Kafka, Canetti, Musil, Roth, poetai Trakl, Artmann, Handke ir kt. Svarbu paminėti neseniai Nobelio premija apdovanotą Elfriede Jelinek.

Pakeliui į Linzfest, Gabrielle Stoeger dėka gegužės mėnesį teko skaityti savo kūrybą M.E.L. Galerie, Vienoje. Gabrielle yra patyrusi organizatorė. Ji — literatūros universiteto docentė, bet vis daugiau laiko skiria savo kūrybinėms organizacinėms idėjoms Europos Sąjungos kraštuose bei kitur. Ji priklauso „Web brain“ organizacijai. Kaip įprasta, savo kūrybą skaičiau lietuvių ir anglų kalbomis. Vienos aktorė Eva Lind skaitė Christian Loidl vertimus į vokiečių kalbą, palydėtus pačios Gabriellės neįprastų smuiko garsų intarpais. M.E.L. Galerie prieškambarėje kabėjo vieno vietinio dailininko Joseph Kuhn piešinių paroda, o lauke — sodelyje, skulptūrų ekspozicija. Po skaitymų teko prie vaišių maloniai pabendrauti su atvykusiais



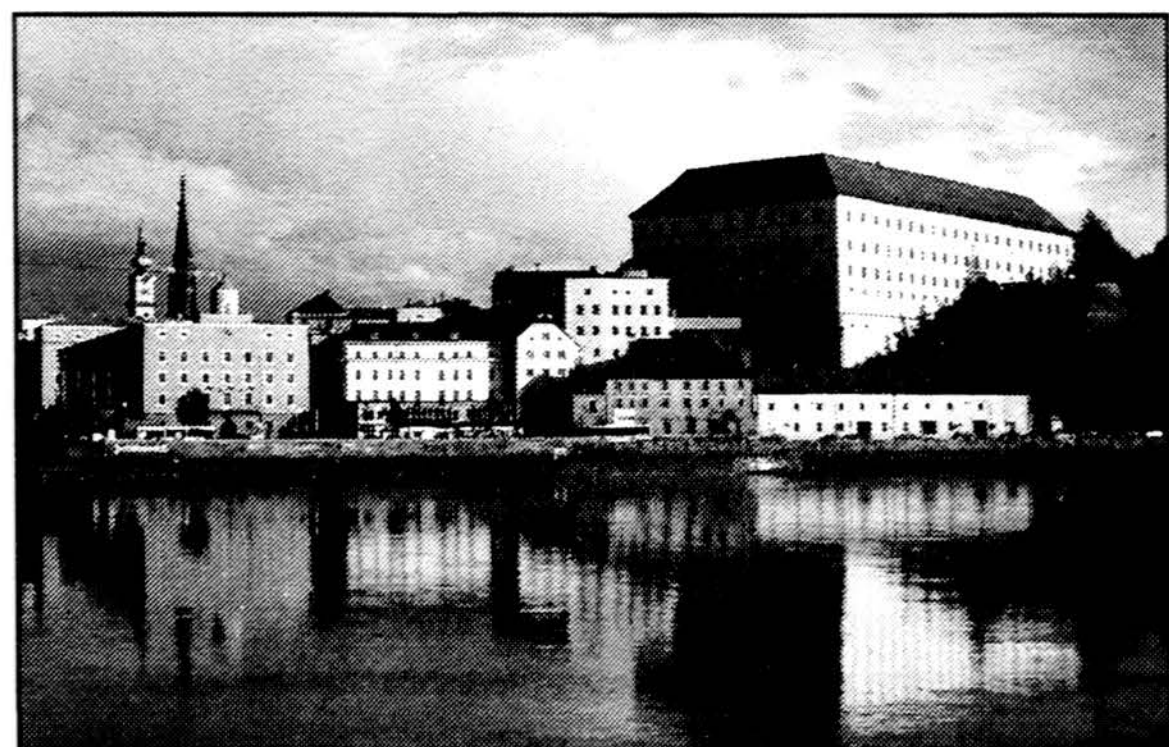
Gabrielle Stoeger, Lidija Šimkutė ir Eva Lind.

klausytojais.

Grįžtant iš Lietuvos, 2005 m. spalio mėnesį vėl teko skaityti kitose įdomiose patalpose „Neskaitytų knygų knygyne“. Šį sykį mano poezijos skaitymams poetas ir muzikantas Christian Katt pritarė gitaros garsais. „Neskaitytų knygų knygyne“ fone sklido poezija lietuvių, anglų ir vokiečių kalbomis. Ant stalo tarp knygų buvo padėti obuoliai, stovėjo raudono vyno taurės. Po skaitymų patalpų savininkas skaitovus bei kelis bičiulius nuvedė į restoraną, kur gausiai vaišinėmės užsitęsusių pokalbių bei diskusijų fone.

2006 m. pakeliui į Poezijos pavasario šventę Lietuvoje vėl teko nusi-
leisti Vienoje ir šį sykį skaityti kūrybą Salon patalpose, kur jau esu skai-
čiusi daug sykių. Pagrindinis šių patalpų organizatorius – poetas, kritikas
ir vertėjas Bernhard Widder skaitė vertimus į vokiečių kalbą. Christian
Katt šį sykį pritarė savitais lūpinės armonikėlės garsais. Austrijos poezijos
klausytojai uoliai perka poezijos knygas, norėdami po skaitymų gauti poetų
autografus.

Lincas, Dunojaus upės pakraštyje



Lincas yra Austrijos aukštaitijos sostinė, pro kurią teka gražioji Du-
nojaus upė. Miesto istorija prasidėjo romėnams įkūrus Lentia
tvirtovę, kuri tapo svarbiu prekybos centru. Jau XIII šimtmetyje šis
miestas turėjo daug miesto savybių, tačiau tikrai XV šimtmetyje valdant
imperatoriumi Frederikui III, buvo suteiktas miesto statusas su visomis tei-
sėmis. Nuo 1785 m. Lincas tapo svarbiu kultūriniu centru. Jame gyveno
astronomas Johannes Kepler, poetas Adalbert Stifter ir kompozitorius An-
ton Bruckner.

Mieste yra daug įdomių istorinių pastatų: senoji pilis, Šv. Martyno
bažnyčia (pirmą kartą paminėta 799 m.), baroko rotušė, XIII a. miesto baž-
nyčia (perstatyta 1752-1758 m.), miesto aikštė su Šv. Trejybės paminklu,
pranciškonų minaretas, XVI a. Landhaus bei kitų neišvardintų vietų. Kaip
ir daugelis kitų miestų, Lincas nukentėjo nuo įvairių karų.

Po 1938 m. tapo svarbiu pramonės centru, čia daug geležies ir plieno
gamyklų, azoto įmonė ir kiti fabrikai. Dėl to miestas pajėgia skirti nemažai
finansų kultūrinei veiklai.

Dunojaus upės pakraštyje neseniai pastatytas Lentos muziejus. Tai
įspūdingas modernios architektūros pastatas, kuriame skaičiau savo poe-
ziją lietuvių ir anglų kalbomis, o viena aktorė – Christian Loidl – poezijos
vertimus vokiečių kalba. Žinomas naujosios muzikos atlikėjas Helmut
Neudlinger pritarė man saksofonu, o Bernhard Rehn – gitara. Šis poezi-
jos skaitymas buvo aprašytas pagrindiniuose to regiono laikraščiuose *Die
Oberösterreichischen Nachrichten* (2005.05.05) ir *Nachrichten Linzfest*
(2005.05.15).

Po poezijos skaitymo teko paviešėti pas žinomą to krašto poetą Walter
Pilar.

Tame pačiame festivalyje dalyvavo naujosios muzikos grupė „Sutar-
tinės – Party“ iš Lietuvos. Grupės vadovai – talentingi muzikantai Linas
Rimša ir Linas Paulauskas.



Neregių literatų šventėje prie Zelvos ežero



2006 m. birželio mėn. viešėdama Alytuje, netikėtai sulaukiau skam-
bučio iš Lietuvos aklųjų bibliotekos vedėjos Jadvygos Kuolienės. Ji kvietė mane dalyvauti Neregių literatų šventėje prie Zelvos ežero.
Nors buvau numaciusi ilgiau pabūti Alytuje, negalėjau atsisakyti šio ma-
lonaus kvietimo. Ir dėl to tikrai neteko gailėtis.

Taigi šventė vyko prie Zelvos ežero, kuris yra dalis nuostabiųjų Žaliųjų
ežerų, esančių Vilniaus apskrityje, 5 km nuo Verkių dvaro. Žaliųjų ežerų
grupei priskiriama daugiau kaip 10 ežerų. Didžiausias iš jų yra Kryžiuočių
ežeras (dar vadinamas Balčiu, Žaliuoju, net Verkių ežeru). Žydrai žalia šių
ežerų spalva pasidaro nuo žalio kalkių ir planktono dumblo klogo jų dugne.

Lietuvos aklųjų biblioteka (LAB), organizuojanti šią šventę, aptarnau-
ja visus žmones su regėjimo negalia, pritaiko jiems atitinkamo formato
knygas (Brailio raštu ar padidintu šriftu) ir garsinius aparatus. LAB ben-
dradarbiauja su didžiosiomis Lietuvos bibliotekomis, palaiko ryšius su
užsienio šalių aklųjų bibliotekomis bei neregų institucijomis, dalyvauja jų
ruošiamose konferencijose ir organizuoja tarptautines konferencijas. Be to,
biblioteka rūpinasi ir kuriančiais neregais: kartu su Lietuvos aklųjų ir
silpnaregių sąjunga kasmet organizuoja jų kūrybos konkursus, leidžia jų
knygas, rengia seminarus, poilsio stovyklas ir kt.

Neregų literatų klubai prie Lietuvos aklųjų bibliotekos ir jos filialų
veikia nuo 1986 m. Rašančių neregų priskaičiuojama netoli šimto, žino-
miausi iš jų: Alvydas Valenta, Valentinas Toločka, Stasys Babonas, Valen-
tinas Zaikauskas, Bronius Kondratas ir Teofilė Žemaitytė. Tarp kviestinių
svečių literatų buvo žinomas Lietuvos rašytojas Juozas Aputis, literatūros
kritikė Janina Riškutė ir aš.

Visi dalyviai buvo apgyvendinti jaukiuose nameliuose pamiškėje prie
ežero, maitinamės bendroje valgykloje. Programoje teko išgirsti pranešimų
apie šios organizacijos veiklą, pasiklausti atskirų autorių kūrybos ir pasi-
džiaugti laureatų apdovanojimais. Man teko pasidalinti savo prisimini-
mais apie išeivių literatus ir jų kūrybą. Vėliau teko skaityti savo poeziją.
Įdomūs pokalbiai gamtoje, maudymasis ankstyvą rytą gaivinančiame eže-
re, dainų bei muzikos klausymasis prie laužo vakare ir pasivaikščiojimai su
kolegomis po miškelį – visa tai paliko malonius prisiminimus. Neišdildo-
mus išpūdžius paliko ir pačios vietovės grožis.

Esu dėkinga Jadvygai Kuolienei už pakvietimą. Dalyvavimas šioje
šventėje man suteikė daugiau žinių apie šią organizaciją ir neregų jautru-
mą aplinkai. Turėjau progos pabendrauti su literatais, kuriuos gyvenime
ištiko neregystė dėl įvairiausių ir keisčiausių priežasčių. Vieniems likimo
buvo skirta iš viso neišvysti šio pasaulio, o kiti dėl įvairių vaikystėje ar vė-
liau ištikusių nelaimių, ar dėl ligų neteko regėjimo. Visi, beje, įstengė su-
vokti aplinką, sukurti jos išpūdį, pasinaudodami savo vaizduote ar prisi-
minimais. Stebėjausi, kaip jie regėjimo trūkumą pajėgė paversti mokslo ar
kūrybos ištakomis.

Džiaugiausi, kad yra tokių žmonių kaip Jadvyga Kuolienė. Ji savo švy-
tėjimu ir nenuilstama energija tiesia ranką tiems, kuriems gyvenimas pa-
skyrė sunkesnę dalį. ♦



Neregų literatų šventėje – Lidija Šimkutė ir Juozas Aputis.

Šaktarpio metas Vilniuje

ALGIMANTAS ŽEMAITAITIS

Vilniaus leidykla „Versus aureus“ yra išleidusi dvi prozininkės, Rašytojų sąjungos narės nuo 1991 metų, Astridos Petraitytės romano *Šaktarpio metas* knygas. Pirmoji *Mažoji Martukė* pasirodė 2005, o antroji – *Tirškalius Liepa* 2006 metų pabaigoje.

Rašytoja, psichologė ir radijo žurnalistė Astrida Petraitytė gimė 1952 gruodžio 19 d. Šilutėje. 1970 m. baigė Telšių 4-tą vidurinę mokyklą, 1975 – VU Istorijos fakultete įgijo psichologijos specialybę; 1975-1984 dirbo Mokytojų tobulinimosi institute Vilniuje, 1984-2001 Lietuvos radijuje ir televizijoje (iš pradžių – Sociologinių tyrimų skyriuje, 1994-2001 – radijo laidos „Didieji vardai“ rengėja). 2003-2004 metais gavo Kultūros ministerijos kūrybinę stipendiją projektui „Psichologinis lietuvininkų apsisprendimas istorinių kolizijų kontekste“, to rezultatas – romanas *Šaktarpio metas*. Išleido apsakymų rinkinius *Apšimeskim, kad neskauda* (1982), *Mano memuarai* (1990), *Mūsų kantrumo pelynai* (2002), eseistinių pokalbių knygas (pagal radijo laidos „Didieji vardai“ medžiagą): *Nuo Kierkegoro iki Kamiu* (1997), *Pokalbiai apie skandinavų rašytojus* (1998), *Pokalbiai apie anglų rašytojus* (1999), *Pokalbiai apie austrų rašytojus* (1999). Bendradarbiavo savaitraščiuose *Šiaurės Atėnai*, *Literatūra ir menas* bei kt. Leidyklos internetinėje svetainėje autorė apie save taip rašo: „Per Mamą – pasišventusio kovotojo už lietuvių, už krašto prijungimą prie Didžiosios Lietuvos Jono Aušros dukterį – esu tiesiogiai išaugusi iš Mažlietuviškosios dirvos, o su liuteroniška tradicija mane susieja visa giminė (Tėvas kilęs iš „parubežės“ su Prūsija, kur liuteronybė buvo visuotinai dominuojanti). Kaip „pažangi“ sovietinė pionierė ir komjaunuolė savo jaunystės ir ankstyvosios brandos metais žvelgiau „į priekį“, nekreipdama dėmesio į „praeities atgyvenas“ (nors savo močiutę ir vadinau „omama“, o senelį – „opapa“). Atgimimo laikų sukrėtimas suteikė tik džiugų išlaisvėjimo, „mankurto šalmo“ nusiplėšimo jausmą, bet ir sąžinės graužatį, skaudų suvokimą, kad mano Genties kraštas (kurio kontūruose ryškiai šviečia Karaliaučius, Tilžė, dar ne vienas taip skaudžiai maudžiantis lietuviškas vardas) ne šiaip „dėsningai evoliucionavo“ iki dabartinio „status quo“, ne, – prieš jį yra nusikaltus istorija. Jei ir nepasuksi istorijos rato atgalios, tai bent istorinės atminties – kuri taip lengvai išblukinama! – pamokas privalau kartotis pati sau bei, nors mažu spygliuku bakstelėjusi, priminti ir kitiems. *Šaktarpio metas* ir yra tas mano spygliukas... (ak, kaip kartais sėkmingai nutinka nesėkmės! Jei ne ištikusi bedarbystė, ir tos laisvės suteikta galimybė prašyti poros metų Valstybės stipendijos projektui „Psichologinis lietuvininkų apsisprendimas istorinių kolizijų kontekste“, o po to iš Mažvydo bibliotekos fondų vieną po kito „traukti“ visų metų *Lietuviškas Ceitungas*, *Prūsų lietuvių balsą*, ir kitus – lietuviškus bei vokiškus – gotikinių rašmenų tomus, su graudulingai azartišku virpuliu puslapis po puslapio plėsti savo žvilgsniui tą plyšelį, už kurio veriasi tikras – gyvybingas, nors ir liuteroniškai santūrus – mažlietuvių gyvenimas!..“).

Paskaitykite, kaip šis romanas pristatomas knygų anotacijose

Fragmentų romanas *Šaktarpio metas* skirtas Mažosios Lietuvos (ML: – Klaipėdos krašto) tematikai: žmonių likimai, istorijos lūžiai, etinis savitumas. Kūrinio veiksmo ašis – XX a. I ketvirtis Rytprūsių dalyje, po Pirmojo pasaulinio karo atskirtoje nuo Vokietijos ir po įvairių peripe-

tijų prijungtoje prie Lietuvos.

Skaitytojas, sutikęs mažąją heroję Martą XX a. pradžioje, lydėdamas ją porą dešimtmečių, regi merginos – moters brandą, asmenybės skleidimąsi ir jos gyvenimą perskrodžiančius „didžiuosius įvykius“.

Pirmoji knyga *Mažoji Martukė* (184 psl.) suapzindina su pirmaisiais pagrindinėmis herojės Martukės gyvenimo dešimtmečiais. Mergaitė, stebėdama kasdieninę aplinkos žmonių buitį bei tautines laikysenas, bręsta, išgyvena pirmąją meilę, supranta, koks svarbus yra gimtojo krašto likimas bei gentainių kova už lietuvių, suauga ir išteka.

Antroji knyga *Tirškalius Liepa* (264 psl.) pristato jau šeimyninį Martukės gyvenimą. Jos vyras, Jurgis Liepa, aktyviai kovoja už lietuvių. Jauna šeima, kartu su kitais lietuvininkais išgyvena labai sudėtingus laikus. Galimybės pasirinkti likimo kelią – nėra. Arba kovoji už gimtąjį kraštą, arba... pasiduodi. Be žmogiškos šilumos, su-

A. Petraitytė mini iš tiesų gyvenusius žmones, aprašo tikrus įvykius, pateikia ano meto laikraščių ištraukas bei nuotraukas, todėl skaitant lydi autentiškumo įspūdis.

pratimo, tikėjimo ir meilės išgyventi tais baisiais laikais būtų tiesiog neįmanoma.

Abi romano dalys pasižymi originalumu. Čia vartojama senoji lietuvininkų kalba, kupina germanizmo, todėl kūrinio pabaigoje pateikiamas žodynėlis. A. Petraitytė mini iš tiesų gyvenusius žmones, aprašo tikrus įvykius, pateikia ano meto laikraščių ištraukas bei nuotraukas, todėl skaitant lydi autentiškumo įspūdis.

Manau, kad skaitytojui gali būti neaiški žodžio „šaktarpis“ reikšmė. Jis paaiškintas knygos žodynėlyje. „Šaktarpis“ – tai atšalimas polaidžio metu (metas, kai neįmanoma nei upės ledu važiuoti rogėmis, nei plaukti valtimi).

Šių metų kovo 29 dieną Mažosios Lietuvos reikalų taryba (MLRT) pakvietė šio krašto mylėtojus į rašytojos Astridos Petraitytės publicistinio romano *Šaktarpio metas* (1 ir 2 knygos) pristatymą. Vakarą vyko Vilniuje, A. Jakšto g. 9 posėdžių salėje. Vakaro vedėja kultūros veikėja, MLRT sekretorė Birutė Kurgonienė trumpai pristatė A. Petraitytės biografiją, jos parašytas knygas, I. Simonaitytės premijos atsisakymą. Pabrėžė, kad autorė principinga kaip mažlietuvė, o tai būdinga šio krašto žmonėms. Nes sąžiningumas protestantams svarbiausia kaip skelbia vokiečių sociologas Maksas Vėberis.

Mažosios Lietuvos enciklopedijos Istorijos skyriaus vedėjas dr. Algirdas Matulevičius pateikė glaustą Mažosios Lietuvos ir jos ryšių, bendrumo bei skirtumų su Didžiąja Lietuva istorinę apžvalgą. Viena 700 metų buvo Kryžiuočių ordino, vėliau Prūsijos ir Vokietijos dalis, kita – Rusijos imperijos priespaudoje, lenkų ponų išnaudojama. Kultūrinis, o ypač ekonominis lygis (visą laiką jis buvo aukštesnis ML) sprendė ir tarpusavio santykius. Mažoji Lietuva buvo provakarietiško tipo, pažangesnė nei Rusijos valdoma Lietuva. Lietuvininkai garsėjo darbštumu, sąžiningumu, kuo negalėjo pasigirti lietuviai ilgiau vilkė baudžiavos priespaudą. Bet ir ML nyko lietuvių, mažėjo lietuvininkų gyvenamas plotas, nemažai jų suvokietėjo. Dalis ML XVII amžiuje buvo nusiaubta totorių, kurie degino kaimus, miestelius, bažnyčias, XVIII a. kelis metus ją buvo okupavusi Rusija, skaudžios Pirmojo, o ypač Antrojo pasaulinio karo pasekmės, bet ML Tarybos „Tilžės aktas“ išreiškė norą glaustis prie Lietuvos ir Klaipėdos kraštas tapo jos autonominė dalimi.

Žurnalistė, publicistė A. Petraitytė savo romane aprėpia labai svarbius abiejų Lietuvų, lietuvininkų ir vokiečių, mažlietuvių ir didlietuvių



Astrida Petraitytė

tarpusavio santykius, ekonominius ir kultūrinius skirtumus, XX amžiaus pirmosios pusės įvykius. Per Jurgio Liepos liniją, aktyvaus kovotojo už lietuvių, agitavusio neišsivadėti tėvų kalbos, tvirto patrioto reiškiamas noras jungtis prie Lietuvos išsipildė po 1923 metų sukilimo. Bet buvo ir vokiečių, siekusių, kad Klaipėdos kraštas vėl priklausytų Vokietijai. Klaipėdos kraštas skyrėsi nuo Lietuvos ne tik savo tikyba (vienur liuteronai, kitur katalikai), mentalitetu. Kauno atsiųsti valdininkai nenorėjo ar negalėjo suprasti mažlietuvių, nepasitikėjo jais. Lėmė ir ekonomika. Tai savotiška M L lietuvininkų gyvenimo kronika, analai, viskas dokumentuota, paremta faktais. Romanas pratęsia K. Donelaičio, I. Simonaitytės, K. Kauko šio krašto gyventojų aprašymus; sodri kalba, lietuvininkų tarmė (jos žodžiai pateikti kursyvu, pridėtas žodynėlis). Jis vertingas politiniu, istoriniu, religiniu, etnokultūriniu, etnografiniu, tautiniu požiūriu. Ir kalbininkai čia ras įdomių dalykų. Įdomu, kad knygoje daugiau polonizmo nei germanizmo, nors atrodytų, kad turėtų būti priešingai. Romanas turėtų sudominti studentus, mokslininkus, kraštotyrininkus, visus besidominančius šiuo kraštu – tai gyvenimo enciklopedija. Kalbos stilius lengvas, traukia kas bus toliau, aprašyta graži šeimos narių meilė. Kas nori pažinti šį kraštą, tai būtinai skaitys.

Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ seimelio narys, MLE atsakingas sekretorius Vytautas Gocentas pagyrė, kad rašytoja grįžo prie temos apie savo tėvų kraštą. Romanas apima 1908-1944 metus, taigi 36-eri gyvenimo metai, per kuriuos čia vyko daugelis svarbių ne tik Mažajai, bet ir visai Lietuvai įvykių. Reiktų ir trečios knygos (tą patį siūlė ir A. Matulevičius), kuri apimtų jau gyvenimą po Antrojo pasaulinio karo, kai Klaipėdos krašte labai sumažėjo tikrųjų šios žemės šeiminkų – lietuvininkų. Citavo pirmosios knygos pratarmę, kaip autorė seno namo palėpėje rado „moteriška“ rašysena rašytų sąsiuvinį, kuriuose vienos moters gyvenimo užrašai. Nors čia tik autorės išsigalvojimas, bet knygoje iš tiesų viskas autentiška, paremta tikrais faktais, dokumentais. Jau 2005 metais Rašytojų sąjungoje per pirmosios knygos pristatymą ML kultūros tyrinėtojas, prof. Domas Kaunas atkreipė dėmesį ir į nestandartinius veikėjų dialogus. V. Gocentas taip pat pasiūlydė, kad yra ir daugiau rašančiųjų apie šį kraštą. Gegužės mėnesį Klaipėdoje vyks *Liuteronų balsas* redaktoriaus Povilo Pukio vaikystės Klaipėdoje prisiminimų 1932-1939 metais knygos

Anuokart prie uosto (2007) pristatymas.

Vydūno draugijos pirmininkas dr. Vacys Bagdonavičius pareiškė, kad jaustūsi didelė tuštuma, jei šios knygos nebūtų. Sukauptos žinios, gausi informacija apie ML. Manau, kad primena rašytojos Ievos Simonaitytės kūrybą. Įdomiai, netradiciškai aprašomas susitikimas su Vydūnu. Romane pateikiamas psichologinis pagrindinės veikėjos gyvenimas, gyvenimas iš vidaus, atsiskleidžia žmogaus dvasia. Auganti mergaitė, vėliau mergina, moteris, žmona, mama mato ML per savo dvasinę būklę; knyga psichologinė, nuoširdžiai, žmoniškai, šiltai skaitosi. Tai meno, grožinės literatūros šedevras, parašytas talentingos rašytojos. Gaila, kad šiemet atsisakė I. Simonaitytės premijos. Prognozuojau nacionalinę premiją, jei išeis šia tema dar viena knyga.

Autorė Astrida Petraitytė padėkojo visiems susirinkusiems jos kūrybos ir ML mylėtojams. Pastebėjo, kad nuo tų gražių labiau graudulys, o ne džiaugsmas ima. Nacionalinė premija man negresia, nes trečio tomo nebus. Dabar, vėl gavusi vieneriems metams Valstybės stipendiją, rašo dokumentinę naują knygą apie savo senelį Joną Aušrą (1890-1960), aktyvų ML visuomenės ir kultūros veikėją, kuris savo visuomeninę veiklą pradėjo dar

prieš Pirmąjį pasaulinį karą. Jo šeimos likimas, tragedija sovietiniais laikais (žemesnis už žolę), kai dirbo žemės ūkio techniku mo-komojo ūkio buhalteriu, kai teko slėpti savo veiklą įvairiose organizacijose anuo metu. Knygoje priminsiu kokia tai jam buvo trauma, buvusiam uoliam kovotojui už lietuviybę.

Skolą savo kraštui jaučiau, patyriau bedarbystę, bet, gavusi stipendiją, atsivėrė galimybė atsigręžti į šeimos praeitį. Ragino ir lietuvininkė Eva Labutytė, kurios grafikos darbai panaudoti knygų viršeliams. Manęs nusteina kritiniai romano vertinimai, aš net stebiuosi, kai išgirstu palankius atsiliepimus iš žmonių, su tuo kraštu neturinčių tiesioginių ryšių, maniau, kad rašau siauram ML palikuonių ir tyrinėtojų ratui. I. Simonaitytės premijos atsisakiau dėl to, kad komisijos sprendimą lydėjusius komentarus laikau sąmoninga akcija.

Pertraukose tarp pranešėjų skaitovė Violeta Mickevičiūtė įtaigiai perskaitė du knygos fragmentus, o liaudies dainų atlikėja Daiva ir Evaldas Vyčiniai, pritardami kanklėmis, atliko keturias Liudviko Rėzos išleistas lietuvininkų dainas. Autorė turėjau nemažai vargo, kol visiems norintiems pasirašė įsigytose knygose. ♦



Pamokslas

Atkelta iš 3 psl.

Vyriausiesiems kunigams, seniūnams ir raštininkams reikėjo Kristaus mirties. Jie protestavo prieš Piloto nuosprendį Kristų paleisti.

Romoje buvo įprasta per Velykas paleisti į laisvę kalinį. Norėdamas išsisukti iš keblios padėties, Pilotas paklausė minios: „Kurį kalinį man Jums paleisti – Barabą ar Jėzų?“ Visi žinojo, kad Barabas buvo nuteistas dėl maišto ir žmogžudystės.

Minia pakluso vyriausiųjų kunigų ir seniūnų įtakai. Ji šaukė Pilotui: „Leisk jį nukryžiuoti“. Bijodamas, kad minia nesukiltų, Pilotas nusileido ir patenkino jos reikalavimą. Minios akivaizdoje jis nusiplovė rankas ir tarė: „Aš nekaltas dėl šio žmogaus kraujo. Kaltinkite patys save“.

Ir čia kunigas vėl pakėlė akis į aukštį ir tarė:

– Kaltąjį paleisk, o nekaltąjį prikalk prie kryžiaus!

Mane pribloškė pamokslo įtaiga. Išnagrinėjome Kristaus, o kartu ir žmonijos bylą bylą. Dabar jau pripažįstama, kad tai buvo byla. Tik kažin, ar žinių apie ją rasime Lietuvos universitetų teisės studijų programose. Jau dirbdamas advokatu, galvojau: „Juk Kristus neturėjo gynėjo“. Kristui gynėjo nereikėjo. Bet... ar kas nors stoji už jį?

– Kaltąjį paleisk, o nekaltąjį prikalk prie kryžiaus! – tai vyskupas Jonas Viktoras Kalvanas pasakė mums visiems, įspėdamas apie amžinai sunkias teisingumo paieškas.

Aldona Žemaitytė: post scriptum

Paradoksali frazė „Kaltąjį paleisk, o nekaltąjį prikalk prie kryžiaus!“ Ta byla vyksta nuolatos, kiek tik egzistuoja sąmoningoji žmonija, visų išgarbintasis *homo sapiens*. Žinoma, dieviškoji byla, turėjusi savo istorijos pradžią, raidą ir pabaigą, yra nekintamas dydis, nes pasibaigė amžina Kristaus Karaliaus pergalė. Dievas, žmogaus pavidalu įkūnijęs Sūnų, panorė parodyti pasauliui, kad teisingumas triumfuoja – po visų vargų, sielvartų, kančios, patyčių. Dieviškasis teisingumas sugeria savyje daug etinių – moralinių komponentų: ir gailestį, ir meilę, ir rūpestį, ir sąžiningą gyvenimą.

Kitaip yra su žmoniškuoju teisingumu, kurį mėgino pademonstruoti judėjai ir romėnai Kristaus istorijoje. Parafrazė „Kaltąjį paleisk, o nekaltąjį prikalk prie kryžiaus“ yra talpi, kaip pats gyvenimas.

Nekaltumo prezumpcija mūsų laikais jau nieko nereiškia. Ji tapo taip deformuota, kad visuomenės akyse nekaltieji padaromi kaltais, jeigu to reikia, pavyzdžiui, kieno nors politiniams interesams. Nekaltieji apskelbiami kaltais iš pavydo, nes jiems gal geriau sekasi, gal jie gagesni. Jie apskelbiami kaltais dėl minios tamsaus nesupratimo, dėl netolerancijos kitaip manančiam. Nekaltąjį gali apšmeižti, bet niekas nesirūpins to šmeižto atitaisyti ar nekaltąjį atsiprašyti. Nekaltąjį nuteisia, mums nežinomais metodais išgavę jo prisipažinimą kaltu. Pasitaiko, kad teisingumas vis dėlto laimi. Tada nekaltąjį paleidžia iš kalėjimo, nors jam neatlyginama, neatitaisoma materialinė, moralinė ir dvasinė žala.

O kiek atvirktinių atvejų teko matyti arba girdėti per mūsų nepriklausomybės metus, kai iš teismo salės būdavo paleidžiami kaltieji: kontrabandininkai, korupcininkai, vagys, plėšikai. Gal todėl Lietuvos visuomenė nė per nago juodumą nepasitiki teismais. Netiki teisingumo pergale. Kai į Teisingumo

ministeriją atėjo naujas ministras ir sujudo liulančią neteisingumo balą, žmonės į jį žiūrėjo kaip į didvyrį. O jis tik vykdė tai, kas privalu kiekvienam padariam ir sąžiningam valdininkui.

Nuo filosofinių kategorijų aš nukrypau į mūsų kasdienybę, kurioje teisingumo reikia ieškoti su žiburiu. Grįžkim prie vyskupo J.V. Kalvano, anuometinio Tauragės evangelikų kunigo, pamokslo. Jaunam studentui, būsimam teisininkui, tas pamokslas padarė didelį įspūdį. Galbūt nesąmoningai jis pastūmėjo J. Kairevičių tapti ne prokuroru, ne teisėju, o advokatu. Kristui gynėjo nereikėjo, bet žmogui reikia. Žmogui reikia sąžiningo, teisingo, tvirtus dorovinius pagrindus turinčio gynėjo. Kada ateis laikai, kai žmogiškoji byla turės humanistinį turinį, kai žmonės nešauks ant kiekvieno kampo, kad ieško teisingumo? Teisingumo pergalė: gal tik utopija, gal mirasas, gal siekis tobulėti... Kiekvienas į šią prasmę įdeda savo vidinį turinį, kiekvienas ieško savo teisybės. Tai jau ne tik žmogiškoji byla, o ir žmogiškoji drama. ♦

ROMANO KONKURSAS

Draugo dienraštis skelbia romano konkursą.

Konkurso sąlygos:

konkursui siunčiami tik tie romano rankraščiai, kurie dar nebuvo skelbti, spausdinti.

Rankraščiai, ne ilgesni kaip 300 psl.,

turi būti parašyti mašinėle ar kompiuteriu lietuviškai.

Romaną pasirašyti slapyvardžiu.

Atskirame voke parašyti pavardę, vardą, telefoną.

Voką užklijuoti ir ant jo parašyti slapyvardį, kartu su rankraščiu atsiųsti šiuo adresu:

**Draugas (Romano konkursui),
4545 W. 63rd Street,
Chicago, IL 60629 USA.**

Rankraščiai nebus gražinami. Todėl prašoma pasilaikyti kopiją.

Rankraščiai turi pasiekti **Draugą** iki 2008 m. balandžio 30 d.

Draugas pasilieka teisę atsiųstą romaną ar jo dalį spausdinti dienraštyje.

Romano tema: laisva, neapibrėžta.

Premijos dydis: 2,000 dolerių.

Mecenatai: Jim ir Gražina Liautaud.

Anglų kolonija Jamestown, Virginia, įkurta 1607 m. gegužės mėn. 13 dieną

ROMUALDAS KRIAUCIŪNAS

Kovo pradžioje bestovyklaujant su vienu sūnumi ir dviem anūkais teko nusibastyti į St. Augustine, Floridą. Tas miestas save laiko seniausiu, pastoviai apgyventu miestu JAV. Ten išsaugotas San Mateo fortas, pastatytas kelerų metų prieš 1568 m. Kita sena ir istorinė, bet nebegyvenama vietovė, aprašyta gegužės mėn. *National Geographic* žurnale, yra Jamestown, dabartinėje Virginia valstijoje.

Štai ką apie Jamestown rašoma bostoniškėje Lietuvos enciklopedijoje: Jamestown – pirmoji pastovi anglų kolonija Virginia valstijoje, JAV, pelkėtame (dabar sala) pusiasalyje prie James upės, įkurta 1607 m. gegužės mėn. 13 d. Iš pradžių kolonijai vadovavo John Smith. Bado verčiami kolonistai, vadovaujami Sir Th. Gates, jau ruošėsi vietovę palikti, kai atvyko lordas

De la Warr su maisto atsargomis ir naujais kolonistais. 1619 m. Jamestown susirinko pirmasis Naujojo pasaulio parlamentinis organas ir Jamestown liko Virginia sostine ligi 1699 metų. Vėliau miestelis sunyko. Dabar Jamestown sala įjungta į JAV vyriausybės žinioje esantį valstybinį istorinį parką.

Užtruko tą vietovę atrasti JAV atlase, nors ir žinojau kur ieškoti. Pasirodo, kad dabar visai nėra vietovės vardu Jamestown. Yra tik apskritis pavadinama James City vardu. Pati kolonistų gyvenvietė buvo nusidriekusi apie 5 mylias į pietus nuo šių dienų turistams gerai žinomo Williamsburg miesto ir, kaip jau minėta, yra Colonial National Historical Park ribose.



Nebandydamas atpasakoti ilgoko *National Geographic* aprašymo apie šią istorinę vietą, pasiūdojama ten sutelkta informacija.

Rašinyje minimas John Rolfe, kuris užsiėmė tabako prekyba su Anglija. Gyvendamas Jamestown kolonistų telkinyje jis vedė Pocahontas, vietinių indėnų vado dukrą. Jamestown telkinyje buvo pasėti ir auginti demokratijos daigai. Tuo pačiu čia pirmą kartą anglų kolonijose buvo iš Afrikos atgabenti vergai. Kolonistai į šį kraštą neatvyko kaip stovi, bet su savimi atsivežė augalų, gyvulių, vabzdžių ir mikroorganizmų. Pažymima, kad 1606 m. gegužės 14 d. (ne 13 kaip rašyta LE) pietinėje Chesapeake įlankos pusėje buvo išlaipinti 104 kolonistai. Trisdešimt metų prieš atvykstant kolonistams, apylinkėse gyvenantys indėnai buvo pasiskirstę į šešias gentis. Prieš pat kolonistų atvykimą Powhatan gentis suvienijo ir tapo jų vadu. Jo žinioje buvo 8,000 kvadratinų mylių plotas ir 14,000 gyventojų. Indėnai naminių gyvulių neturėjo, išskyrus šunis. Neturėdami gyvulių nematė reikalo savo žemės plotus tvoromis aptverti.

Naujoji anglų kolonija buvo įsteigta sidabro ir aukso spekuliantų, sukūrusių Virginia bendrovę. Jie buvo įsitikinę, kad Jamestown apylinkėje, kaip ir Meksikoje bei Peru, buvo apstu šių brangių metalų. Tuo tikėjo ir ispanai. 1570 metais ankstyvesnieji kolonistai įsteigė misiją, kuri vietinių indėnų buvo nušluota. Panašaus likimo susilaukė ir Roanoke saloje gyvenę kolonistai.

Per keturis mėnesius nuo atvykimo pusė iš 104 kolonistų mirė. Pradžioje buvo galvojama, kad jie mirė nuo bado. Vėlesnė informacija rodo, kad jie taip pat buvo pakirsti įvairių užkrečiamų ligų. 1608 m. sausio mėnesį bebuvo likę 38 pusgyviai kolonistai. Tik John Smith pastangomis buvo pristatyta užtekčiai maisto ir likusieji išgelbėti nuo mirties.

Su dviem papildomais kolonistų atvykimais gyventojų skaičius pakilo iki 200. Tačiau kitą žiemą vėl pritrūko maisto, bet sumanus John Smith jau nebebuvo tarp jų. Kolonistai buvo mirtiname pavojuje nuo indėnų užpuolimo, bet indėnai jų nepuolė ir neskerdė. Jų vadas buvo įsitikinęs, kad jie patys sunyks ir išnyks. 1610 m. pradžioje išbadę kolonistai gaudė ir valgė šunis, kates, žiurkes ir peles. Kai kurie net atkasinėjo mirusiųjų kapus ir tapo žmogėdromis. Vienas kolonistas užmušė savo nėščią žmoną ir ją pasū-

dinę maitinosi. Iki pavasario bebuvo likę vos 60 kolonistų.

Devyni iš Anglijos plaukę laivai su 500 kolonistų pateko į didelę audrą, daugelis jų žuvo. Išlikę gyvi išsilaipino negyvenamoje Bermuda saloje. Tik 1610 m. gegužės 24 d., metai po išvykimo iš Anglijos, jie pagaliau pasiekė Jamestown, Virginia. Jiems vadovavęs James Rolfe, pamatęs pusgyvius kolonistus, nutarė ten nesikelti. Vietoj to, jis planavo ten rastuosius pasiimti ir nugabenti į Newfoundland, kad iš ten galėtų grįžti į Angliją. Belaukiant jūros potvynio, horizonte pamatė tris kitus laivus, kurie turėjo daug maisto, būtinų prekių ir 150 naujų kolonistų. Su pakilusiu viltimi išbadę nutarė niekur iš ten nevykti ir liko vietoje.

Nuo 1607 m. iki 1624 m. bent 8,000 kolonistų atvyko iš Anglijos į Virginia. Trys ketvirtadaliai jų mirė prieš laiką. Kolonistų užsispyrimas padėjo jiems išsilaikyti. Taip pat jiems daug padėjo indėnų vado dukters išteikėjimas už John Rolfe. Ši santuoka buvo tarsi nepuolimo sutartis tarp indėnų ir kolonistų.

Rašinyje skelbiama, kad pati pirmoji Padėkos diena anglų apgyventoje Amerikoje buvo atšvęsta Berkely Hundred plantacijoje apie 30 mylių į vakarus nuo Jamestown. Tai buvo 1619 m. gruodžio 6 d. Tai įvyko metais anksčiau, nei piligrimai išsikėlė Massachusetts rajone 1620 metais. Amerikoje priimta Padėkos diena sieji su piligrimų atvykimu, bet, kaip matome, tai prasilenkia su istorija.

Daug kolonistų atvykdavo iš pietinės ir rytinės Anglijos pelkynų, kur siautė maliarijos liga. XVII amžiuje nuo 10 iki 20 nuošimčių pelkynuose gyvenančiųjų kasmet mirėdavo nuo maliarijos. Į gyvais išlikusius kiti žiūrėdavo kaip į mažiau apsučius, apatiškus, mažiau protingus. Pagal turimus dokumentus, tose vietovėse metams bėgant būdavo daugiau mirimų negu gimimų. Nenuostabu, kad progai pasitaikius, visada atsirasdavo savanorių vykti į tolimą Ameriką. Visa nelaimė buvo, kad atvykstantieji kolonistai su savimi atsivežė ir maliarijos ligą. Rašoma, kad Ameriką nusiautusi maliarija pakėlė vergų iš Afrikos paklausą ir pareikalavimą. Mat afrikiečiai prie maliarijos ligos jau buvo daugiau pripratę ir jai atsparesni.

Atvykstantys kolonistai su savimi atsivežė ir Amerikoje dar nematytus grūdus, kviečius, ryžius ir Vakarų Indijos tabaką. Iš indėnų europiečiai ūkininkai mokėsi, kaip auginti čia surastus kukurūzus, bulves, pomidorus ir čili pipirus. Su kolonistais iš Europos atvykusios juodosios žiurkės nušlavė Amerikos rytinio pakraščio kukurūzų derlių nuo Maine iki Floridos. Rašinys baigiamas teiginiu, jog prieš 400 metų anglai ne atrado naująjį pasaulį, bet jį sukūrė. ♦

